

***PROGRAM DORADZTWA ZAWODOWEGO DLA XLI LICEUM
OGÓLNOKSZTAŁCĄCEGO IM. JOACHIMA LELEWELA W WARSZAWIE
NA ROK SZKOLNY 2025/2026***

Opracowała i przygotowała:

dr Małgorzata Derfla- koordynator doradztwa zawodowego

Program doradztwa zawodowego dla liceum ogólnokształcącego zawiera:

I. Podstawy prawne

II. Założenia ogólne programu

III. Cel ogólny doradztwa zawodowego

IV. Treści programowe oraz cele szczegółowe – osiągnięcia uczniów

V. Warunki i sposoby realizacji programu

VI. Weryfikacja efektów zajęć – zamiast oceniania

VII. Ewaluacja programu

I. Podstawy prawne

I. Podstawy prawne Prowadzenie działań związanych z doradztwem zawodowym w liceum ogólnokształcącym reguluje m.in. ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, w której zapisano, że system oświaty zapewnia przygotowanie uczniów do wyboru zawodu i kierunku kształcenia, a także wymieniając zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego oraz zajęcia prowadzone w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej jako jedne z podstawowych form działalności dydaktyczno-wychowawczej szkoły. Szczegółowe regulacje wprowadzają rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej, m.in. w sprawie doradztwa zawodowego, w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół oraz w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach.

Akty prawne

Wybrane regulacje prawne dot. doradztwa zawodowego. Podstawy prawne do realizacji zadań z zakresu doradztwa zawodowego

- Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz.U. 2023 poz. 984)
- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. 2022 poz. 2230)
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz.U. 2023 poz. 900)
- Ustawa z dnia 22 listopada 2018 r. o zmianie ustawy – Prawo oświatowe, ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2018 poz. 2245)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej dnia 12 lutego 2019 r. w sprawie doradztwa zawodowego (Dz.U. 2019 poz. 325)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U. 2019 poz. 639 z późn.zm)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. 2017 poz. 1591 z późn. zm)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2019 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli (Dz.U. 2019 poz. 502 z późn. zm.)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli (Dz. U.2017 poz. 1575 z późn. zm.)

Wykaz aktów prawnych dot. kształcenia zawodowego i szkolnictwa branżowego

- Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (t. jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 1510 ze zm.)
- Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (t. jedn. Dz.U. z 2023 r. poz. 984)
- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (t. jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 2230)
- Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (t.j. Dz. U. 2020 poz. 226)
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz.U. 2023 poz. 900)
- Ustawa z dnia 22 listopada 2018 r. o zmianie ustawy – Prawo oświatowe, ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r. poz. 2245)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 13 marca 2017 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego (Dz.U. 2017 poz. 622 z późn. zm.)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 marca 2017 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach (Dz.U. 2017 poz. 860 z późn. zm)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (Dz.U. 2018 poz. 467 z późn. zm)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 2019 r. w sprawie ogólnych celów i zadań kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego (Dz.U. 2019 poz. 316 z późn. zm)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2019 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli (Dz.U. 2019 poz. 502)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego (Dz.U. 2019 poz. 991 z późn. zm)

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie praktycznej nauki zawodu (Dz.U. 2019 poz. 391)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 grudnia 2010 r. w sprawie praktycznej nauki zawodu (Dz.U. 2010 nr 244 poz. 1626)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 marca 2019 r. w sprawie kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych (Dz.U. 2019 poz. 652)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U. 2019 poz. 639 z późn. zm.)
- Obwieszczenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 20 stycznia 2023 r. w sprawie prognozy zapotrzebowania na pracowników w zawodach szkolnictwa branżowego na krajowym i wojewódzkim rynku pracy (M.P. 2023 poz. 145)

Zamieszczony powyżej wykaz aktów prawnych dot. kształcenia zawodowego i szkolnictwa branżowego zawiera wybrane przepisy prawne dotyczące nauki zawodu w postaci linków do internetowego systemu aktów prawnych (ISAP) lub serwisu elektronicznych wersji Dziennika Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej i Dziennika Urzędowego Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.

Każdorazowo przed korzystaniem z aktu prawnego należy sprawdzić jego status znajdujący się w jego opisie w ISAP. Wszystkie wymienione krajowe akty prawne znajdują się pod adresem: <https://isap.sejm.gov.pl/>

II. Założenia ogólne programu

II. Założenia ogólne programu Program stanowi realizację jednolitej, uwzględniającej etapy rozwojowe uczestników oraz specyfikę typów szkół, systemowej koncepcji doradztwa zawodowego, rozumianego jako uporządkowane i zaplanowane działania mające na celu wspieranie uczniów i słuchaczy szkół ponad podstawowych w procesie świadomego i samodzielnego podejmowania decyzji edukacyjnych i zawodowych.

Program bazuje na kilku teoriach doradczych. Głównym kryterium doboru koncepcji była możliwość odniesienia procesu świadomego kształtowania własnej kariery do zmian rozwojowych, które warunkują realizację treści na etapie liceum ogólnokształcącego.

Zadania, jakie stawiane są doradztwu zawodowemu, powinny być dostosowane do możliwości uczniów. Za wiodącą przyjęto teorię rozwoju psychospołecznego człowieka autorstwa E. Eriksona, prezentującą bieg życia człowieka jako sekwencję kolejnych konfliktów, stanowi ona ogólną ramę postrzegania fenomenu pracy na różnych etapach życia człowieka (od poczucia sprawczości przez pracowitość i kreatywność do rozczarowania vs. poczucia spełnienia).

Koncepcje D. Super’a i E. Ginzberga oraz A. Roe stanowią szczegółowe ujęcia uwarunkowań wyboru zawodu i kształtowania własnej kariery w ścisłej ko relacji z zadaniami rozwojowymi z uwzględnieniem posiadanych doświadczeń uświadomionych i niejawnych. Teorie J. D. Krumboltza i A.S. Levina, M. Savickasa oraz V. Peav’ego opisują pojęcie zmiany (tranzycji), które jest kluczowe we współczesnym modelu kariery konstruowanej w postnowoczesnej, migotliwej i nieuchwytnej (jak uważa Z. Bauman) rzeczywistości. Tym samym taki dobór inspiracji teoretycznych do projektowania wsparcia w ramach doradztwa zawodowego zapewni z jednej strony podążanie za naturalnymi zmianami rozwojowymi uczniów, z drugiej zaś uwrażliwi na dynamikę zmian we współczesnym świecie.

Zgodnie z modułową strukturą programu w każdej klasie są realizowane cele ze wszystkich czterech wskazanych obszarów: Poznawanie własnych zasobów; Świat zawodów i rynek pracy; Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie; Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych.

Treści są sukcesywnie pogłębiane/poszerzane w kolejnych latach kształcenia.

Przewidziane w programie działania związane z doradztwem zawodowym są powiązane z treściami kształcenia na poziomie liceum ogólnokształcącego, co umożliwia uczniom dostrzeganie związków pomiędzy tym, czego się uczą, a swoją dalszą edukacją i karierą zawodową

Zadania doradcy zawodowego

Zadania doradcy zawodowego określają przepisy Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej dnia 12 lutego 2019 r. w sprawie doradztwa zawodowego (Dz.U. z 2019 r. poz. 325)

§ 5.1. Do zadań doradcy zawodowego należy:

- 1) systematyczne diagnozowanie zapotrzebowania uczniów i słuchaczy na działania związane z realizacją doradztwa zawodowego;*
 - 2) prowadzenie zajęć z zakresu doradztwa zawodowego, o których mowa w art. 109 ust. 1 pkt 7 ustawy;*
 - 3) opracowywanie we współpracy z innymi nauczycielami, w tym nauczycielami wychowawcami opiekującymi się oddziałami, psychologami lub pedagogami, programu, o którym mowa w § 4 ust. 1, oraz koordynowanie jego realizacji;*
 - 4) wspieranie nauczycieli, w tym nauczycieli wychowawców opiekujących się oddziałami, psychologów lub pedagogów, w zakresie realizacji działań określonych w programie, o którym mowa w § 4 ust. 1;*
 - 5) koordynowanie działalności informacyjno-doradczej realizowanej przez szkołę, w tym gromadzenie, aktualizowanie i udostępnianie informacji edukacyjnych i zawodowych właściwych dla danego poziomu kształcenia;*
 - 6) realizowanie działań wynikających z programu, o którym mowa w § 4 ust. 1.*
- 2. W przypadku braku doradcy zawodowego zadania, o których mowa w ust. 1 pkt 1 i 3–6, realizuje wskazany przez dyrektora szkoły nauczyciel, w tym nauczyciel wychowawca opiekujący się oddziałem, pedagog lub psycholog.*
 - 3. Zadania doradcy zawodowego realizowane w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej określają przepisy wydane na podstawie art. 47 ust. 1 pkt 5 ustawy*

Zadania doradcy zawodowego realizowane w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej określają przepisy Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. 2017 poz. 1591 z późn. zm) i obejmują:

§ 26. 1. Do zadań doradcy zawodowego należy w szczególności:

- 1) systematyczne diagnozowanie zapotrzebowania uczniów na informacje edukacyjne i zawodowe oraz pomoc w planowaniu kształcenia i kariery zawodowej;*
- 2) gromadzenie, aktualizacja i udostępnianie informacji edukacyjnych i zawodowych właściwych dla danego poziomu kształcenia;*

3) prowadzenie zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu z uwzględnieniem rozpoznanych mocnych stron, predyspozycji, zainteresowań i uzdolnień uczniów;

4) koordynowanie działalności informacyjno-doradczej prowadzonej przez szkołę i placówkę;

5) współpraca z innymi nauczycielami w tworzeniu i zapewnieniu ciągłości działań w zakresie zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu;

6) wspieranie nauczycieli, wychowawców grup wychowawczych i innych specjalistów w udzielaniu pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

III. Cel ogólny doradztwa zawodowego

III. Cel ogólny doradztwa zawodowego Celem doradztwa zawodowego w liceum ogólnokształcącym jest przygotowanie uczniów do świadomego i samodzielnego planowania kariery oraz podejmowania i zmian decyzji edukacyjnych i zawodowych uwzględniających znajomość własnych zasobów oraz informacje na temat rynku pracy i systemu edukacji.

IV. Treści programowe oraz cele szczegółowe – osiągnięcia uczniów

1. Poznawanie własnych zasobów, m.in.: zainteresowań, zdolności i uzdolnień, mocnych i słabych stron jako potencjalnych obszarów do rozwoju, ograniczeń, kompetencji (wiedzy, umiejętności i postaw), wartości, predyspozycji zawodowych, stanu zdrowia.
2. Świat zawodów i rynek pracy, m.in.: poznawanie zawodów, wyszukiwanie oraz przetwarzanie informacji o zawodach i rynku pracy, umiejętność poruszania się po nim, poszukiwanie i utrzymanie pracy.
3. Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie, m.in.: znajomość systemu edukacji i innych form uczenia się, wyszukiwanie oraz przetwarzanie informacji o formach i placówkach kształcenia, uczenie się przez całe życie.
4. Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych, m.in.: planowanie ścieżki edukacyjnej i zawodowej z przygotowaniem do zdobywania doświadczenia zawodowego oraz refleksji nad nim, podejmowanie i zmiany decyzji dotyczących edukacji i pracy, korzystanie z całonocnego poradnictwa kariery.

Cele szczegółowe programu

1. POZNAWANIE WŁASNYCH ZASOBÓW – uczeń:

- 1.1 sporządza bilans własnych zasobów na podstawie dokonanej autoanalizy („portfolio”);
- 1.2 ustala obszary do rozwoju edukacyjno-zawodowego i osobistego;
- 1.3 analizuje własne zasoby (zainteresowania, zdolności, uzdolnienia, kompetencje, predyspozycje zawodowe oraz stan zdrowia) w kontekście planowania przyszłości edukacyjno-zawodowej;
- 1.4 określa własny system wartości (w tym wartości związane z pracą i etyką zawodową).

2. ŚWIAT ZAWODÓW I RYNEK PRACY – uczeń:

- 2.1 analizuje informacje o zawodach, kwalifikacjach i stanowiskach pracy oraz drogach dojścia do nich w kontekście wyborów zawodowych;

2.2 analizuje informacje o lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim rynku pracy

oraz zasadach na nim funkcjonujących w kontekście wyborów zawodowych;

2.3 porównuje formy zatrudnienia i możliwości funkcjonowania na rynku pracy jako pracownik, pracodawca lub osoba prowadząca działalność gospodarczą oraz analizuje podstawy prawa pracy – w tym rodzaje umów o pracę, sposoby ich rozwiązywania, prawa i obowiązki pracownika⁴;

2.4 konfrontuje własne zasoby ze zidentyfikowanymi potrzebami i oczekiwaniami pracodawców oraz wymaganiami rynku pracy

2.5 określa znaczenie i wskazuje możliwości różnych form aktywizacji zawodowej⁶;

2.6 sporządza i aktualizuje dokumenty aplikacyjne zgodnie z wymaganiami pracodawców⁷;

2.7 przygotowuje się do zaprezentowania siebie i swoich kompetencji podczas rozmowy kwalifikacyjnej;

2.8 charakteryzuje przebieg procesu zakładania własnej firmy oraz instytucje wspomagające zakładanie własnej działalności gospodarczej

3. RYNEK EDUKACYJNY I UCZENIE SIĘ PRZEZ CAŁE ŻYCIE – uczeń:

3.1 analizuje możliwości uzyskiwania i poszerzania kwalifikacji zawodowych w ramach krajowego i europejskiego systemu kwalifikacji;

3.2 określa korzyści wynikające z uczenia się przez całe życie w rozwoju osobistym i zawodowym;

3.3 korzysta ze źródeł informacji dotyczących dalszego kształcenia formalnego, pozaformalnego i nieformalnego

3.4 wskazuje możliwości kontynuowania nauki

4. PLANOWANIE WŁASNEGO ROZWOJU I PODEJMOWANIE DECYZJI EDUKACYJNO-ZAWODOWYCH – uczeń:

4.1 ustala swoje cele, zadania i działania w kontekście planowania kariery;

4.2 sporządza IPD – planuje różne warianty kariery edukacyjno-zawodowej na podstawie bilansu własnych zasobów i wartości oraz informacji nt. rynku edukacji i rynku pracy, przewidując skutki decyzji;

4.3 dokonuje wyboru dalszej drogi edukacyjno-zawodowej zgodnie z posiadanymi zasobami i celami;

4.4 wskazuje korzyści wynikające z całościowego doradztwa kariery

Cel ogólny i cele szczegółowe programu doradztwa zawodowego są spójne z celami kształcenia ogólnego w liceum ogólnokształcącym.

Cele uwzględniają najważniejsze umiejętności rozwijane w ramach kształcenia ogólnego i zadania szkoły oraz cele edukacji poszczególnych przedmiotów, w tym podstaw przedsiębiorczości i wiedzy o społeczeństwie, co umożliwia realizowanie programu zarówno podczas zajęć z zakresu doradztwa zawodowego, jak i na zajęciach z wychowawcą, lekcjach przedmiotowych oraz na dodatkowych zajęciach edukacyjnych oraz innych zajęciach, wspomagających uczniów w wyborze kierunku kształcenia i zawodu realizowanych w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Cel ogólny oraz cele szczegółowe programu liceum ogólnokształcącego są spójne z celami preorientacji zawodowej i doradztwa zawodowego w szkołach ponadpodstawowych .

Doradztwo zawodowe na poziomie liceum ogólnokształcącego powinno być ukierunkowane na kształtowanie:

- a. proaktywnych postaw uczniów wobec pracy i edukacji,
- b. sprawczości uczniów, tj. przekonania, że są podmiotami własnych działań i są zdolni do wprowadzania zmian w swoim bliższym i dalszym otoczeniu.

Działania realizowane w ramach doradztwa zawodowego powinny wspierać eliminowanie stereotypów dotyczących ról społecznych i zawodowych.

V. Warunki i sposoby realizacji programu

Planując działania związane z doradztwem zawodowym, warto pamiętać, że uczniowie liceum ogólnokształcącego podjęli już pewne decyzje edukacyjno-zawodowe i potrzebują wsparcia przy weryfikacji tych decyzji i podejmowaniu kolejnych wyborów

Zajęcia doradztwa zawodowego powinny być prowadzone z wykorzystaniem metod aktywizujących, dobieranych z uwzględnieniem m.in. wieku uczestników zajęć oraz celów, jakie mają być osiągnięte. W trakcie zajęć uczeń planuje, podejmuje działania, decyduje, argumentuje .

Szczególnie polecaną metodą aktywizującą uczniów jest metoda projektu, rozumiana jako metoda aktywizująca polegająca na poznawaniu przez uczniów wybranego zagadnienia w ramach pracy zespołowej, zazwyczaj w sposób interdyscyplinarny (uwzględniający wiele dziedzin wiedzy). Rola nauczyciela podczas realizacji projektu jest znacznie ograniczona. To uczniowie formułują temat, interesujące ich pytania, metody poszukiwania odpowiedzi, sposoby ich prezentacji i oceny.

Z tego powodu projekt uważa się za metodę rozwijającą oprócz ciekawości poznawczej również umiejętności

organizacji własnych działań.

Zazwyczaj wyodrębnia się następujące elementy składowe projektu:

- a. tytuł lub temat projektu,
- b. pytania, na które projekt ma odpowiedzieć, ewentualnie cel projektu
- c. termin realizacji,
- d. sposoby realizacji – metody, techniki, środki,
- e. harmonogram prac,
- f. sposoby prezentacji wyników,
- g. sposoby oceny

Uczniowie podczas zajęć prowadzonych metodami aktywizującymi konstruują wiedzę, uczą się, jak się uczyć. Metody aktywizujące sprzyjają rozbudzeniu wyobraźni uczących się, podwyższają poziom ich aktywności, samodzielnego myślenia i działania, przyczyniają się do zwiększenia motywacji do uczenia się. Uczenie się przez doświadczenie, przeżywanie umożliwia rozwijanie kompetencji personalnych i społecznych, przygotowuje do samodzielnego, świadomego podejmowania decyzji.

Testy predyspozycji i zainteresowań zawodowych powinny pełnić funkcję wspomagającą, ich wyniki należy omawiać indywidualnie.

Wskazane jest, aby testy predyspozycji i zainteresowań zawodowych uczniów wykonywane były przez osobę przeszkoloną lub w miarę możliwości wykonywali je specjaliści do tego przygotowani, doradcy zawodowi zatrudnieni w poradniach psychologiczno-pedagogicznych.

Testy mogą uczniowie rozwiązywać na zajęciach realizowanych w ramach pomocy w wyborze kierunku kształcenia i zawodu. Działania związane z doradztwem zawodowym powinny być realizowane m.in. z wykorzystaniem nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT), co zwiększy atrakcyjność zajęć i jednocześnie usprawni kompetencje kluczowe uczniów.

Ponadto dynamicznie rozwijający się obszar ICT wymaga zarówno od prowadzących, jak i uczniów wdrażania idei całościowego uczenia się. Tym samym stosowane techniki pracy stają się środkiem do realizacji jednego z celów działań związanych z doradztwem zawodowym i zwiększenia ich efektywności.

W doradztwie zawodowym warto uwzględnić rolę doradztwa rówieśniczego w kształtowaniu wyborów edukacyjno-zawodowych młodzieży.. Zajęcia dla uczniów są realizowane w sposób systemowy, cykliczny zgodnie z ustalonym WSDZ, podstawą do jego opracowania będzie diagnoza potrzeb odbiorców (np. nie wszyscy od biorcy mają podobne problemy).

Prawidłowej realizacji zajęć z doradztwa zawodowego sprzyja stosowanie różnych form pracy z uczniami, do których należą: • wizyty uczniów zakładach pracy jako zapoznanie się z zawodem/stanowiskiem pracy od strony praktycznej; • zajęcia grupowe z całą grupą; • zajęcia grupowe z małymi grupami (zgodnie z potrzebami)

• zajęcia indywidualne, w szczególności na etapie końcowym – planowanie ścieżki kariery; • uczestnictwo w targach edukacyjnych; • spotkania z pracodawcami; • wizyty studyjne; • projekt dydaktyczny

Ważne jest także opracowanie i aktualizowanie corocznie informacyjnych baz danych na temat edukacji i rynku pracy na poziomie lokalnym przez jednostki samorządu terytorialnego lub wyznaczone szkoły. Udostępnienie i aktualizowanie bazy danych powinno być połączone z wykazem realizowanych kwalifikacyjnych kursów zawodowych. Wzmocnienie doskonalenia podejmowanych działań powinno odbywać się na podstawie efektów monitoringu i ewaluacji.

Cykl zajęć z doradztwa zawodowego realizowanych w liceum ogólnokształcącym powinien być zakończony efektem wymiernym (możliwym do zweryfikowania) dla ucznia: indywidualny plan działania (IPD), indywidualne portfolio kariery, czyli teczka ze zgromadzonymi efektami pracy ucznia na zajęciach. Przy sporządzaniu IPD zalecane jest, aby uczeń – przed podjęciem decyzji o wyborze dalszej ścieżki rozwoju edukacyjno-zawodowego – miał przedstawioną przez szkołę możliwość skonfrontowania swoich wyobrażeń o wybranej branży, zawodzie z realiami panującymi w firmie. Zapoznanie się z rzeczywistym środowiskiem pracy możliwe jest między innymi poprzez indywidualną (lub w małej grupie) obserwację miejsca pracy, uczestnictwo w wycieczce zawodoznawczej, wywiady z przedstawicielami zawodów.

VI. Weryfikacja efektów zajęć – zamiast oceniania

Działania związane z doradztwem zawodowym mają wspierać uczniów w wyborach zawodu i kierunku kształcenia, dlatego zamiast tradycyjnego oceniania rekomendujemy, aby podczas zajęć odwoływać się do autorefleksji i samooceny uczestników.

W programie doradztwa zawodowego dla liceum ogólnokształcącego rekomenduje się weryfikację efektów zajęć poprzez: • zadawanie pytań uczniom na zakończeniu zajęć, celem których jest wzbudzenie w nich autorefleksje odnośnie przydatności przyswajanych treści i nabytych umiejętności w procesie planowania kariery edukacyjno--zawodowej; • analizę wymiernych dowodów pracy uczniów gromadzonych w formie osobistego portfolio; • analizę opracowanego przez ucznia indywidualnego planu działania (IPD), w którym

dla wybranego celu edukacyjno-zawodowego wskazał i uzasadnił działania niezbędne do jego osiągnięcia. Taki sposób weryfikacji uświadomi uczniom potrzebę rozpoznawania własnych zainteresowań i predyspozycji do wykonywania określonych zawodów. Umożliwi prawidłowy wybór kierunku dalszego kształcenia.

Pomoże także zidentyfikować, wyselekcjonować i uporządkować informacje przydatne w rozwoju edukacyjno-zawodowym z uwzględnieniem całonocnego doradztwa kariery. Wskaże możliwości praktycznego wykorzystania zdobytej wiedzy umiejętności i kompetencji.

VII. Ewaluacja programu

Rekomendujemy przeprowadzanie wewnętrznej ewaluacji programu, która będzie planowana i realizowana w ramach Wewnętrzno-Szkolnego Systemu Doradztwa Zawodowego.

Efektom ewaluacji powinno być doskonalenie programu służące dostosowaniu go do potrzeb i możliwości uczniów, rodziców i nauczycieli zaangażowanych w doradztwo zawodowe oraz potrzeb szkoły czy lokalnego rynku pracy. Realizacja programu powinna być na bieżąco monitorowana.

Proponowane techniki ewaluacji wewnętrznej: metaplan, analiza SWOT, analiza dokumentacji – tematyka zajęć, analiza wytworów pracy uczniów, ankieta skierowana do uczniów, rodziców, nauczycieli, analiza dokumentacji, zestawienie danych lub inne techniki wypracowane i stosowane przez szkołę

Obszar: Poznawanie własnych zasobów

Młodzieżowy Kwestionariusz Zainteresowań Zawodowych – MŁOKOZZ

Opis: narzędzie służące do diagnozy i autodiagnozy zainteresowań zawodowych uczniów ze wszystkich grup wiekowych, a w szczególności, uczniów 18-letniej młodzieży. Narzędzie odpowiadać ma na potrzeby doradców i uczniów, szczególnie tych, którzy kończą pewien etap edukacji i stoją przed wyborem dalszej drogi kształcenia lub pracy. Źródło dostępu: <http://scholaris.pl/zasob/104019>

Obszar: Świat zawodów i rynek pracy

Strona internetowa Publicznych Służb Zatrudnienia Opis: na stronie udostępnione są statystyki i analizy dotyczące rynku pracy, publikacje na temat rynku pracy, instytucji rynku pracy i świadczonych przez nie usług oraz ich efektywności, Rejestr Instytucji Szkoleniowych, Rejestr Agencji Zatrudnienia, Klasyfikacja zawodów i specjalności wraz z ich opisami, baza standardów kwalifikacji i kompetencji zawodowych, Centralna Baza Ofert Pracy, kalendarz targów, giełd i szkoleń, baza adresowa urzędów pracy. Źródło: <http://psz.praca.gov.pl>.

Strona Centrum Informacyjno-Konsultacyjnego Służb Zatrudnienia – Zielona Linia Opis: na tej stronie można skorzystać z następujących usług:

Autoposzukiwacz (ogłoszeń o pracy, ofert szkoleń, pracowników, informacji z regionów), Fabryka CV (z opcjami stworzenia, ulepszenia oraz przetłumaczenia własnego CV) oraz pozyskać informacje nt. rynku pracy, poszukiwania pracy, rozwoju umiejętności osobistych, kariery zawodowej itp. Źródło dostępu: <http://zielonalinia.gov.pl/>.

Biblioteka zasobów Krajowej Ramy Kwalifikacji Opis: biblioteka udostępniona jest na stronie Instytutu Badań Edukacyjnych w Warszawie. W bibliotece zgromadzono zestaw publikacji dla osób zainteresowanych Zintegrowanym Systemem Kwalifikacji. Publikacje pozwalają zapoznać się z językiem efektów uczenia się i z głównym narzędziem systemu – Polską Ramą Kwalifikacji. Wyjaśniają, jak opisywać kwalifikacje i jak krok po kroku włączać je do systemu. Są również podstawowym źródłem

informacji dla podmiotów starających się o uprawnienia instytucji certyfikującej czy podmiotu zewnętrznego zapewnienia jakości. Źródło dostępu: <http://www.kwalifikacje.edu.pl/pl/publikacje>

Strona Głównego Urzędu Statystycznego Opis: na stronie udostępniono publikacje, bazy danych, statystyki międzynarodowe, krajowe i regionalne opisujące rynek pracy. Źródło dostępu: <http://stat.gov.pl/>

2. ŚWIAT ZAWODÓW I RYNEK PRACY – uczeń:

2.1 analizuje informacje o zawodach, kwalifikacjach i stanowiskach pracy oraz drogach dojścia do nich w kontekście wyborów zawodowych

- Wybieram zawód. Moja mapa zawodów
- Wiedza + umiejętności + kompetencje = sukces zawodowy
- Z zawodu jestem rzeźbiarzem w owocach i warzywach, czyli w jakich zawodach będziemy pracować w przyszłości

- Mój zawód – moja pasja

2.2 analizuje informacje o lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim rynku pracy oraz zasadach na nim funkcjonujących w kontekście wyborów zawodowych

- Zderzenie z rynkiem pracy nie musi boleć
- Wielokulturowość jako cecha charakterystyczna na rynku pracy

2.3 porównuje formy zatrudnienia i możliwości funkcjonowania na rynku pracy jako pracownik, pracodawca lub osoba prowadząca działalność gospodarczą oraz analizuje podstawy prawa pracy – w tym rodzaje umów o pracę, sposoby ich rozwiązywania, prawa i obowiązki pracownika

- Zatrudnienie ma znaczenie – formy zatrudnienia, rodzaje umów o pracę
- Bezpieczny start – warto znać swoje prawa

2.4 konfrontuje własne zasoby ze zidentyfikowanymi potrzebami i oczekiwaniami pracodawców oraz wymaganiami rynku pracy

- Wieża Eiffla, pocisk sterowany, inkubator, przedsiębiorstwo rodzinne – z jakimi typami kultur organizacyjnych spotkań na rynku pracy

2.5 określa znaczenie i wskazuje możliwości różnych form aktywizacji zawodowej

- Moje pierwsze doświadczenia zawodowe

2.6 sporządza i aktualizuje dokumenty aplikacyjne zgodnie z wymaganiami pracodawców

- Europass – zaprezentuj siebie oraz ucz się i pracuj w całej Europie

2.7 przygotowuje się do zaprezentowania siebie i swoich kompetencji podczas rozmowy kwalifikacyjnej

- Krótki występ i długiej przygotowania, czyli jak się przygotować do rozmowy o pracę
- Egzamin z siebie, czyli jak się zaprezentować na rozmowie o pracę

2.8 charakteryzuje przebieg procesu zakładania własnej firmy oraz instytucje wspomagające zakładanie własnej działalności gospodarczej

(rekomendujemy scenariusz z przykładowego programu doradztwa zawodowego dla szkół branżowych)

- Od pomysłu do realizacji, czyli rejestruję firmę

Obszar: Rynek edukacji i uczenie się przez całe życie

Portal WybierzStudia.nauka.gov.pl

Opis: portal opiera się na oficjalnych danych o szkolnictwie wyższym POL-on – bazie danych z informacjami o jednostkach naukowych w Polsce, ocenie kierunków studiów dokonywanej przez Polską Komisję Akredytacyjną – instytucję oceniającą poziom kształcenia oraz działalność jednostek naukowych, ocenie działalności naukowej dokonywanej przez Komitet Ewaluacji Jednostek Naukowych – instytucję oceniającą jakość działalności naukowej oraz badawczej jednostek naukowych, a także na informacjach przesłanych przez same uczelnie.

3.1 analizuje możliwości uzyskiwania i poszerzania kwalifikacji zawodowych w ramach krajowego i europejskiego systemu kwalifikacji (rekomendujemy scenariusz z przykładowego programu doradztwa zawodowego dla szkół branżowych)

- System kwalifikacji w Polsce i Unii Europejskiej, czyli nowe wyzwania edukacyjne

3.2 określa korzyści wynikające z uczenia się przez całe życie w rozwoju osobistym i zawodowym

- Kręte ścieżki uczenia się – umiejętność uczenia drogą do sukcesu edukacyjno-zawodowego
- Dlaczego warto uczyć się przez całe życie?
- Kompetencje transferowalne w pracy zawodowej

3.3 korzysta ze źródeł informacji dotyczących dalszego kształcenia formalnego, pozaformalnego i nieformalnego

- Zabawa w detektywa – źródła informacji edukacyjno-zawodowej w kraju i za granicą
- Wykorzystanie nowych technologii i Internetu w poszukiwaniu pracy

3.4 wskazuje możliwości kontynuowania nauki

- Czy dobrze wybrałem? Wybór profilu klasy a wymagania rekrutacyjne wyższych uczelni

Obszar: Planowanie własnego rozwoju, podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych

EIPD – Indywidualny Plan Działania

Opis: narzędzie służy do tworzenia indywidualnych planów kariery edukacyjno-zawodowej. EIPD to system dedykowany specjalistom rynku pracy działającym w jednostkach Ochotniczych Hufców Pracy (doradcom zawodowym, liderom klubów pracy i pośrednikom pracy). Źródło dostępu: <https://www.eipd.pl/>

– uczeń:

4.1 ustala swoje cele, zadania i działania w kontekście planowania kariery

- Bądź menadżerem planowania swojej drogi edukacyjno-zawodowej. Techniki zarządzania sobą

w czasie

- Równowaga między życiem zawodowym a osobistym (Work Life Balance)

4.2 sporządza Indywidualny Plan Działania (IPD) – planuje różne warianty kariery edukacyjno-zawodowej na podstawie bilansu własnych zasobów i wartości oraz informacji nt. rynku edukacji i rynku pracy, przewidując skutki decyzji

- Bez planu nie zadziała – tworzenie Indywidualnego Planu Działania (IPD) licealisty (część II)
- Bez planu nie zadziała – tworzenie Indywidualnego Planu Działania (IPD) licealisty (część I)
- E-portfolio, czyli dokumentuj i organizuj swój rozwój. Obudź w sobie ducha postępu

4.3 dokonuje wyboru dalszej drogi edukacyjno-zawodowej zgodnie z posiadanymi zasobami i celami

- Etapy podejmowania decyzji.

Techniki pomocne przy podejmowaniu decyzji edukacyjno-zawodowych

4.4 wskazuje korzyści wynikających z całonizowego doradztwa kariery

- Całonizowe doradztwo kariery jako wsparcie w profesjonalnym rozwoju

Przydatne linki

• 1. Sektor edukacji/oświaty:

1. Ministerstwo Edukacji i Nauki

W serwisie aktualne informacje o polityce edukacyjnej w Polsce, w tym regulacje prawne, wiadomości o kształceniu zawodowym. Osobna zakładka zawiera wiadomości dla rodziców.

2. Centralna Komisja Egzaminacyjna

Przygotowuje i przeprowadza zewnętrzne egzaminy potwierdzające określoną wiedzę, umiejętności i kompetencje na poziomie gimnazjalnym, maturalnym, a także egzaminy zawodowe. Częścią systemu egzaminów zewnętrznych są też okręgowe komisje egzaminacyjne.

3. Mędzyresortowy Zespół do spraw uczenia się przez całe życie i Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji

Na podstawie zarządzenia Prezesa Rady Ministrów z 12 maja 2016 r. został utworzony Mędzyresortowy Zespół do spraw uczenia się przez całe życie i Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji. W jego skład wchodzi dziesięciu ministrów resortowych, a ponadto minister w Kancelarii Premiera. Zespołowi przewodniczy Minister Edukacji i Nauki. Zespół monitoruje proces wdrażania oraz funkcjonowania Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji, który ma być spójny z założeniami, na których oparte są ramy kwalifikacji w krajach Unii Europejskiej. Informacje o pracy zespołu znajdują się na portalu ZSK.

4. Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej (NAWA)

NAWA działa na rzecz internacjonalizacji polskiej nauki poprzez wspieranie i stymulowanie międzynarodowej współpracy badawczej i wymiany akademickiej. Agencja dąży do umocnienia doskonałości naukowej, umiędzynarodowienia polskich uczelni i instytucji naukowych, a także do promocji Polski – jej języka oraz kultury w celu budowania wizerunku kraju oferującego interesujące możliwości edukacyjne i badawcze.

5. Instytut Badań Edukacyjnych

6. Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

7. Ośrodek Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą (ORPEG)

ORPEG wspiera i promuje naukę języka polskiego wśród młodych Polaków przebywających za granicą.

• 2. Obszar rynku pracy:

1.

1. Ministerstwo Pracy, Rozwoju i Technologii

Na stronie można znaleźć informacje dotyczące rynku pracy, prawa pracy czy opieki społecznej. Serwis zawiera również wiadomości z zakresu funduszy europejskich oraz aktualnych działań MPRIiT.

2. Związek Rzemiosła Polskiego

Informacje z zakresu małych i średnich przedsiębiorstw rzemieślniczych, kształcenia zawodowego i nauczaniu zawodu.

3. Komenda Główna Ochotniczych Hufców Pracy

Na portalu można znaleźć przydane informacje dotyczące edukacji i pracy młodzieży do 25. roku życia, w tym porady, jak zdobyć pierwszą pracę, a także wiadomości na temat projektów obywatelskich i szkoleniowych. Na stronie przekierowanie do portali wojewódzkich OHP.

4. Publiczne Służby Zatrudnienia

5. Centrum Informacyjno-Konsultacyjne Służb Zatrudnienia – Zielona Linia

6. Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP)

Celem działania Agencji jest realizacja programów rozwoju gospodarki, wspierających działalność innowacyjną i badawczą małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP), rozwój regionalny, wzrost eksportu, rozwój zasobów ludzkich oraz wykorzystywanie nowych technologii w działalności gospodarczej.

7. Bilans Kapitału Ludzkiego (BKL) to unikatowy w skali Polski i Europy monitoring zapotrzebowania na kompetencje na rynku pracy. Badania sektorowe kontynuowane są w projektach Branżowy Bilans Kapitału Ludzkiego – BBKL I i BBKL II. Dzięki wynikom badań identyfikowane są najpilniejsze potrzeby kompetencyjne przedsiębiorców i niedopasowania rynku pracy w poszczególnych sektorach, wskazywane są także trendy oddziałujące na każdą branżę i wyzwania z jakimi muszą się mierzyć przedsiębiorcy. Badania realizowane są we współpracy z Sektorowymi Radami ds. Kompetencji. Służą potrzebom Rad, przedsiębiorców oraz środowiska edukacji.

8. Sektorowe Rady ds. Kompetencji. Sektorowe Rady ds. Kompetencji to inicjatywy oddolne – branża dla branży. 17 wybranych rad umożliwia przedsiębiorcom oddziaływanie na usługi edukacyjne – na to, czego i jak uczą polskie szkoły, uczelnie, instytucje szkoleniowe.

• 3. Społeczności lokalne:

1. Portal Samorządowy

Strona Związku Miast Polskich zawiera informacje ogólnopolskie i regionalne z 16 województw. Osobne zakładki poświęcono m.in. zagadnieniom edukacji, pracy, wydarzeniom lokalnym, inwestycjom, społeczeństwu informacyjnemu.

• 4. Instytucje i organizacje międzynarodowe

1. CEDEFOP – European Centre for the Development of Vocational Training

Rolą centrum jest wspieranie Komisji Europejskiej w promocji i rozwoju szkolenia oraz doskonalenia zawodowego na poziomie Unii Europejskiej (UE). CEDEFOP podnosi

świadomość i poziom wiedzy na temat roli kształcenia oraz szkolenia zawodowego w ramach polityki uczenia się przez całe życie.

2. **ReferNet**

ReferNet to sieć instytucji stworzona przez Cedefop w 2002 roku w celu zbierania informacji i monitorowania zmian w obszarze kształcenia i szkolenia zawodowego (VET) w poszczególnych państwach członkowskich UE, Islandii i Norwegii.

3. **International Association for Educational and Vocational Guidance**

4. **ELGPN – European Lifelong Guidance Policy Network**

5. **EPALE**

EPALE to ogólnoeuropejska wielojęzyczna platforma internetowa skierowana do specjalistów w obszarze uczenia się dorosłych. Głównym celem platformy jest stworzenie przestrzeni dla kadry edukacji dorosłych do dyskusji, dzielenia się wiedzą, współpracy a przez to do doskonalenia swoich kompetencji w obszarze edukacji dorosłych.

• **5. Inne:**

1. **Ogólnopolski serwis organizacji pozarządowych**

Największy w Polsce portal NGO, zawierający informacje z zakresu aktywności obywatelskiej, wywiady, poradniki, bazy fundacji i stowarzyszeń. To również platforma komunikacji – można tu znaleźć ogłoszenia o wolontariacie, oferty pracy, informacje o szkoleniach, głównie współfinansowanych ze środków unijnych.

2. **Platforma multimedialna (Uniwersytet kompetencji kluczowych w chmurze edukacyjnej)**

3. **Zintegrowany System Kwalifikacji (ZSK)**

Zintegrowany system kwalifikacji dotyczy tych, którzy chcą się uczyć i rozwijać przez całe życie, a także pokoleń, które dopiero przygotowują się do wejścia na rynek pracy. W zintegrowanym systemie większego znaczenia nabierają konkretne efekty uczenia się, czyli to, co wiemy, jakie umiejętności i kompetencje posiadamy oraz jak potrafimy je wykorzystać w życiu zawodowym i społecznym.

4. **Zintegrowana Platforma Edukacyjna (ZPE)**

Platforma zawiera e-zasoby do kształcenia ogólnego na wszystkich etapach edukacyjnych oraz do kształcenia zawodowego. W zakładce Doradztwo zawodowe zamieszczono materiały multimedialne wspierające proces doradztwa zawodowego (filmy, informacje zawodoznawcze oraz materiały VR) prezentujące wybrane zawody szkolnictwa branżowego

5. **eTwinning**

eTwinning to społeczność szkół, uczniów i nauczycieli współpracujących ze sobą za pomocą mediów elektronicznych. Tworzą ją nauczyciele wszystkich przedmiotów, pracujący z uczniami w wieku 3-19 lat, realizując online międzynarodowe projekty edukacyjne.

6. **Barometr Zawodów**

Prognoza zapotrzebowania na pracowników. Barometr zawodów to jednoroczna prognoza sytuacji w zawodach. Barometr dzieli zawody na trzy grupy: deficytowe, zrównoważone i nadwyżkowe.

7. **Serwis dokariery.pl**

Strona dokariery.pl prowadzona jest przez zespół Elektronicznego Centrum Aktywizacji Młodzieży (ECAM), które jest częścią Ochotniczych Hufców Pracy. Zamieszczane są tu informacje dotyczące: nauki zawodów i pierwszych kroków w pracy, poradniki, informacje o aktualnych trendach na rynku pracy oraz oferty pracy, staży i praktyk.

8. **Stowarzyszenie Doradców Szkolnych i Zawodowych Rzeczypospolitej Polskiej**

SDSiZ RP jest organizacją społeczną o charakterze pozarządowym, zajmującą się profesjonalnie problematyką orientacji i poradnictwa zawodowego. Członkami Stowarzyszenia są specjaliści zajmujący się tematyką poradnictwa zawodowego w różnych instytucjach i resortach (między innymi: doradcy zawodowi, doradcy szkolni, doradcy pracy,

psychologowie, pedagodzy, nauczyciele akademicy oraz socjologowie) mający w swoim dorobku dużą liczbę osiągnięć i opracowań. Źródło: <https://sdsiz.com.pl/o-nas/>

9. **Edukacja Ustawiczna Dorosłych Journal of Continuing Education**

W czasopiśmie naukowym podejmowane są aktualne problemy naukowe z zakresu polskiej i międzynarodowej pedagogiki pracy, andragogiki oraz innych dyscyplin naukowych zajmujących się problemami człowieka w środowisku pracy. Źródło:

<https://edukacjaustawicznadoroslych.eu/index.php/pl/o-czasopismie>

10. **Edukacja z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych (ZUS)**

ZUS Zakład Ubezpieczeń Społecznych realizuje projekty edukacyjne, w ramach których zapewnia bezpłatne materiały dydaktyczne oraz wsparcie merytoryczne dla nauczycieli. Każdy z projektów edukacyjnych ZUS dostosowany jest do wieku uczniów i metod, które są używane na danym etapie kształcenia: **edukacja przedszkolna i wczesnoszkolna**, szkoły podstawowe, szkoły ponadpodstawowe, uczelnie.

11. **Edukacja z Narodowym Bankiem Polskim (NBP)**

Złote Szkoły NBP to ogólnopolski program edukacyjny skierowany do środowisk szkolnych (szkół podstawowych i ponadpodstawowych). Ideą programu jest przygotowanie młodzieży do bezpiecznego i swobodnego poruszania się w świecie finansów.

• **6. Informacje o programach europejskich**

1. **EACEA – The Education, Audiovisual and Culture Executive Agency**

2. **EQAVET**

Sieć EQAVET to ogólnoeuropejskie ramy wspierające zapewnianie jakości w kształceniu i szkoleniu zawodowym (VET). Powstała w 2009 roku z inicjatywy Parlamentu Europejskiego i Rady. EQAVET wspiera wdrażanie zalecenia 2020 w sprawie kształcenia i szkolenia zawodowego na rzecz zrównoważonej konkurencyjności, sprawiedliwości społecznej i odporności. EQAVET skupia państwa członkowskie, partnerów społecznych i Komisję Europejską w celu wspierania współpracy europejskiej w zakresie rozwoju i poprawy jakości w kształceniu i szkoleniu zawodowym (VET) za pomocą europejskich ram odniesienia na rzecz zapewniania jakości w kształceniu i szkoleniu zawodowym. Europejskie ramy odniesienia mają pomóc państwom członkowskim w promowaniu, monitorowaniu, modernizacji i doskonaleniu systemów kształcenia i szkolenia zawodowego.

3. **Directorate General for Education and Culture**

4. **Erasmus+**

5. **ECVET**

Europejski system akumulowania i przenoszenia osiągnięć w kształceniu i szkoleniu zawodowym (ECVET – European Credit System for Vocational Education and Training) jest inicjatywą Unii Europejskiej, która ma pomagać obywatelom państw europejskich w łatwiejszym zdobywaniu i porównywaniu kwalifikacji zawodowych (świadectw, dyplomów), a przez to wspierać mobilność zawodową oraz uczenie się przez całe życie. Źródło: <https://www.eksperciecvet.org.pl/ecvet-informacje-podstawowe/>

6. **Eures – Europejski Portal Mobilności Zawodowej**

7. **Europa Direct**

8. **Europass**

9. **Eurodesk**

10. **Learning Opportunities and Qualifications in Europe**

11. **Euroguidance – międzynarodowa strona Sieci Euroguidance**

12. **URA**